

Pranciška Regina Liubertaitė.

Lietuvių kalboje yra kalbos dalis, vadinama dalelyte. Viena tokia dalelyte yra vadinamas žodis amen, turintis dvi reikšmes: 1. baigiamasis maldų žodis; 2. prk. žymint pabaigą, galą (DLKŽ, 2000). Jis sietinas su lietuvių kalbos daiktavardžiu amas, kuris reiškia žadą, balsą (DLKŽ, 2000) ir yra kaitomas. Tai du vienas su kitu susiję žodžiai, kurių tarpusavio ryšį patvirtina bendra su kamieniu sutampanti am- šaknis. Filosofiniu požiūriu pagal prasmę lietuvių kalbos žodis amas reiškia gyvasties pradžia, jos buvimą mumyse, amen reiškia gyvasties pabaigą. Tai visa ko pabaigos – amo praradimo, pasibaigimo prasmė, todėl nekrikščioniškame, iki krikščionybės vyravusiame pagoniškame tikėjime, jis galėjo būti ir užkeikimo žodis, palinkint pabaigos, galo, mirties. Tokia prasmė kaip tik yra dažnai sutinkama lietuvių kalbos tarmėse: tau bus amen, tau jau amen. Palinkėjimas dažnai pasakomas labai supykus arba žinant priežastį ir iš anksto nurodant būsimą tos priežasties padarinį.

Žodis amen yra vartojamas ir kitose kalbose, Britų enciklopedijoje (Encyclopædia Britannica, 2003) jo reikšmė aiškinama taip: amen – susitarimo žodis arba noro bei troškimo išraiška garbinant Dievą žydų, krikščionių ir musulmonų religijose. Iš pagrindinės šio semitų žodžio šaknies reikšmės susidarė žodžiai tvirtas, pritvirtintas arba tikras, atitinkantis hebrajų veiksmazodžius būti priklausomam arba patikėti. Graikų Senajame testamente žodis amen iš tikrųjų verčiamas tebūnie. Taigi amen yra bendras siauram vartojimui pritaikytas daugeliui Europos ir Azijos kalbų, kuriose juo baigiama malda, būdingas žodis.

Jeigu minėtoje enciklopedijoje kalbama apie semitų žodžio šaknį ir turima omenyje am-, ji akivaizdžiai yra lietuvių kalbos šaknis, nes tą patvirtina šioje kalboje plačiai vartojamas kasdienės kalbos žodis amas. Amo prasmė yra ankstesnė už maldos užbaigimo prasmę, pasakytą žodžiu ame(i)n. Kadangi amen kaip maldos užbaigimo žodis sietinas ne tik su krikščionybe, bet ir su musulmonų, žydų religijomis, lietuvių kalboje savo prasme jis galėjo būti sietinas su pagonybe, kurioje buvo daugybė burtų, užkeikimų. Kaip tik tokią prasmę šis žodis lietuvių kalboje ir dabar dar turi. Kaip žinome, pagonybė prieš krikščionybę vyravo tiek Europoje, tiek Azijoje. Tai buvo istorinis laikotarpis prieš Kristų, kai Mažojoje Azijoje gyvavo semitų kalbos. Jei ta Britų enciklopedijoje minima semitų kalba, kurioje vartotas žodis amen, buvo hebrajų (o gal aramėjų kalba, kuria teigiama kalbėjo Kristus ir kuri laikoma hebrajų kalbos tarme, dar ir dabar vartojama Irane ir Irake), kuri yra datuojama nuo XIII a. pr. Kr., vadinasi ši kalba minėta žodį tik siaurai vartojimo sričiai – maldoms užbaigti perėmė iš dar senesnės lietuvių kalbos, kurioje iki šiol išlikę ir vartojami kasdieninės šnekos žodžiai amas ir amen tą liudija.

Šiuo metu pasaulyje yra keletas kalbų tyrinėjimo krypčių, iš kurių ryškesnės dvi: prokalbių teorija ir teorija, kad į Europą viena kalba istoriniu neolito laikotarpiu yra atėjusi iš Sacharos kartu su iš ten atsikrausčiusiais žmonėmis. Kokia tai kalba? Yra spėjama, kad tai baskų kalba. Įdomu, kad baskų kalboje amama reiškia motiną. O motina yra susijusi su gyvybe, yra gyvybės saugotoja ir davėja. Iš kur lyg norint sustiprinti gyvybės prasmę, šį baskų kalbos žodį sudaro dvigubas lietuviškas gyvybę reiškiantis am-am-(a) kamienas?

Iš Šlimano archeologinių kasinėjimų ir iššifruotų dantiraščio lentelių aiškėja, kad jis pats to nežinodamas Afrikoje iššifravo lietuviškus žodžius (tuo sunkiai patikėtume, jeigu tai būtų

padaręs lietuvis). Šituos šifravimus tęsia šifravimo specialistas J. Lipovka. Peršasi išvada, kad raštas ir kalba gali būti tarp savęs nesusiję dalykai, lygiai kaip skirtingi dalykai pagal rusų kalbininką F. Filiną yra kad „po vienos ir tos pačios kultūros apsiaustu gali slypėti etniškai skirtingos gentys, lygiai kaip vienas ir tas pats etnosas gali turėti skirtingas kultūras“. Iš kur jie, tie lietuviški žodžiai Afrikoje, ir Azijoje? Iš akadų ar finikiečių kultūrų, kurių yra tik liekanos? O gal Europoje iš etruskų valstybės Etrurijos, iš kurios liekanų susikūrė Kretos-Mikėnų kultūra? Apgraibomis vaikščioti arba spėlioti galima iki begalybės, bet reiktų moksliskai apibendrinti iki krikščionybės esančią politeistinę tikėjimo kultūrą, pagal Europos archyvuose esančius istorinius šaltinius atkurti visą ikikrikščioniško laikotarpio Lietuvos (čia galėjo būti kitas mūsų šalies pavadinimas: Gardarikė, Kijevo Rasa ar Sarmatija) religiją, kurios pagrindą be abejonės sudaro arijų religija, pirmiausia visa tai siejant su archeologija (M. Gimbutienė) ir pagrindinių lietuviškų žodžių etimologija ne iš dabartinės kalbos pozicijų, bet iš gentinės bendruomenės santykių kalbos sampratos pozicijų.

Taigi bent kiek susipažinęs su išvardytais dalykais žmogus gali teigti, kad lietuvių kalba yra labai sena pasaulio kalba, kurią reiktų išsaugoti kaip pasaulio kalbų pagrindą. Neveltui Britų enciklopedijos angliškame tekste apie mūsų kraštą, mūsų valstybės pavadinimas užrašytas ir lietuviškai – Lietuva. O saugoti ne tik tautos tradicijas, bet ir kalbos išskirtinumą turi tauta, ta kalba dar kalbanti – mes visi lietuviai.